

KAROL OLGIERD BORCHARDT

ur. 25 marca¹ 1905, Moskwa

zm. 20 maja 1986, Gdynia

absolwent Szkoły Morskiej w Tczewie

kapitan żeglugi wielkiej

ochotnik w wojnie polsko-bolszewickiej 1920 r.

żołnierz Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie w randze oficera Marynarki Wojennej

wykładowca szkół i uczelni gdyńskich: Państwowego Centrum Wychowania Morskiego, Technikum Rybołówstwa Morskiego, Państwowej Szkoły Rybołówstwa Morskiego, Państwowej Szkoły Morskiej, Wyższej Szkoły Morskiej

autor podręczników, współautor wydawnictw encyklopedycznych

pisarz, członek Związku Literatów Polskich

odznaczony (m.in.): Krzyżami Walecznych (1920 i 1941),

Krzyżem Czynu Bojowego Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie (pośm.),

Orderami Sztandaru Pracy II i I klasy (1964, 1976), Złotym Krzyżem Zasługi (1957),

Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1970);

uhonorowany tytułem „Gdańszczanin Roku” (1965)

i Nagrodą Prezydenta Miasta Gdyni za całokształt twórczości

¹ Data według obowiązującego wówczas w Rosji kalendarza juliańskiego. Według używanego dziś kalendarza gregoriańskiego to 7 kwietnia.

1905, 25 marca – w Moskwie przychodzi na świat Karol Olgierd Borchardt, jedyne dziecko Hilarego Borchardta, lekarza pracującego w jednej z moskiewskich klinik i Marii z Raczkiewiczów, urzędniczki.

1906-1911 – wczesne dzieciństwo spędza w Paryżu, dokąd zabrała go matka po rozejściu się z mężem. Maria Borchardt pracuje jako projektantka w domu mody. Po sześciu latach, chcąc zapobiec wynarodowieniu syna, który mówi już prawie tylko po francusku, wraca z nim do Wilna.

1912-1924 – nauka – z przerwami w latach wojen – w szkole powszechnej i gimnazjum w Wilnie.

1920 – jako 15-letni harcerz wstępuje ochotniczo do wojska polskiego. Wcielony do 6. Pułku Piechoty walczy w wojnie polsko-bolszewickiej. Za udział w tej kampanii zostaje odznaczony Krzyżem Walecznych.

1924 – matura w Gimnazjum Humanistycznym im. Adama Mickiewicza w Wilnie. Niekorzystne orzeczenie komisji lekarskiej (rezultat potajemnej interwencji ojczyrna², przeciwnego – podobnie jak reszta rodziny – karierze marynarskiej) powoduje, że nie dostaje się do Szkoły Morskiej w Tczewie. Podejmuje studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie.

K.O. Borchardt w czasie wojny polsko-bolszewickiej

1925 – korzystne orzeczenie komisji lekarskiej, tym razem wojskowej, otwiera drogę do wymarzonej kariery. Atletycznie zbudowany, znany ze swej sprawności fizycznej Karol Olgierd Borchardt zostaje studentem tczewskiej SM. Program nauki przewidywał blisko 24 miesiące pływania na żagłowcu szkolnym STS *Lwów*³.

W tym czasie dowódcą *Lwowa* był kpt. Mamert Stankiewicz, a starszym oficerem kpt. Konstanty Matyjewicz-Maciejewicz.

² Witold Mintowt Czyż, działacz PPS, wiceprezydent Wilna.

³ *STS Lwów*: typ: bark trzymasztowy, miejsce i rok budowy: stocznia G.R. Clover & Co., Birkenhead, 1869; pojemność: 1293 BRT; 964 NRT; nośność: 1600 DWT; dł. 64,8 m (z bukszprytem 85,1 m); szer. 11,4 m; zan. 6,3 m; pow. ożagl. 1500 m kw.; napęd pomocniczy: silnik spalinowy 360 KM; 1 śruba; prędkość: 6 w; uczniowie – 35-140; załoga: 6. Poprzednie nazwy: *Chinsura*, *Lucco*, *Nest*. Zakupiony jako statek towarowo-szkolny dla Marynarki Wojennej w 1920. 1923-01-01 – przechodzi pod zarząd Państwowej Szkoły Morskiej w Tczewie. 1931 – przekazany Mar. Wojennej na okręt-bazę dywizjonu okrętów podwodnych, służył jako hulk mieszkalny dla załóg. Złomowany: 1938.

1922 – STS *Lwów* wchodzi do portu w Birkenhead (Wielka Brytania)

*Po pierwszym ćwiczeniu wiosłowania na szalupach, uwiązanych za statkiem, załogi łodzi wchodziły po szkentlu do góry na rufę. Tak się złożyło, że wchodziłem ostatni. Gdy zawisłem na szkentlu między wodą a rufą zagłowca, przypomniał mi się Orzeł Śnieżnych Wierchów i obrazek widziany w książce. Nie mogłem się powstrzymać od wyszeptania: „Jako ostatni wspiął się marynarz olbrzymiego wzrostu”.*⁴

Borchardt-Tenanga wspinał się właśnie na pawęż rufową *Lwowa*.

1928 – maj – dyplom Szkoły Morskiej w Tczewie.

– **26 grudnia** – ślub z Karoliną Iwaszkiewiczówną⁵. Z małżeństwa tego przyszła na świat córka, Danuta⁶ (ur. 1 stycznia 1930 w Wilnie).

1928-1929 – krótki pobyt na lądzie, w Wilnie, gdzie wykonywał przeróżne zajęcia – m.in. miał przedstawicielstwo samochodowej firmy „Tatry”, w końcu zaś kierował zakładem instalacji elektrycznych, zatrudniającym około stu monterów [...] Firma dobrze prosperowała, wygrywała wszystkie przetargi, a jednak zostawił wszystko i aby nie utracić wymarzonego zawodu, zaczął pracować w Polsko-Brytyjskim Towarzystwie Okrętowym jako starszy marynarz na „*Rewie*”.⁷

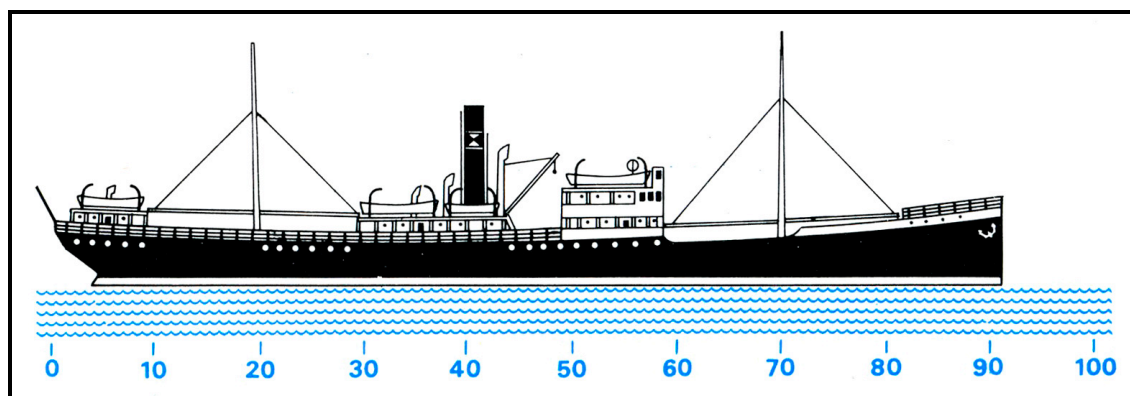
⁴ Borchardt, Karol Olgierd. *Znaczy Kapitan*. Gdańsk, Wydawnictwo Morskie 1971, s. 15.

⁵ absolwentka Gimnazjum Humanistycznego im. Mickiewicza w Wilnie, pierwsza kobieta, która w latach międzywojennych ukończyła szkolenie pilotażowe (w Akademickim Aeroklubie Krakowskim) i latała samodzielnie; podczas II Krajowego Konkursu Awionetek, rozegranego w dniach 29 października - 1 listopada 1928 w Warszawie, Józef Bargiel – pilot i Karolina Iwaszkiewiczówna – obserwator, lecąc dwumiejscowym DKD-IV (konstr. Stanisław i Mieczysław Działowscy), zajęli pierwsze miejsce zdobywając tytuł Mistrzów Polski.

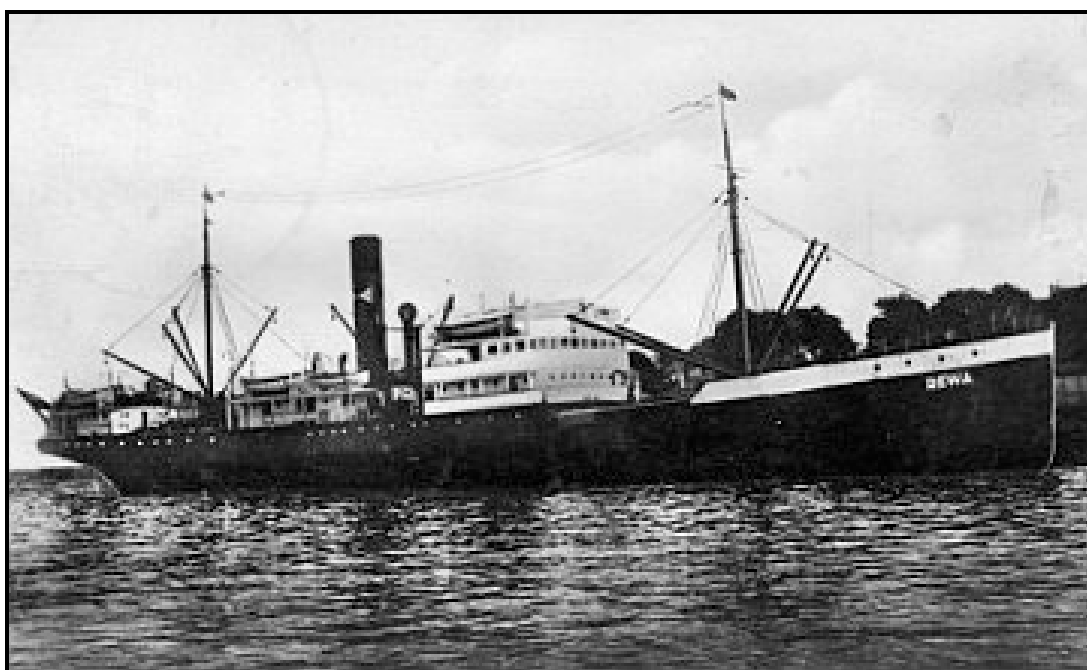
⁶ Patrz: przypis 16.

⁷ Ostrowska, Ewa. „Pod białą różą”. W: Borchardt, Karol Olgierd. *Pod czerwoną różą*. Gdańsk, Wyd. Graf, 1991.

1929-1931 – służba na *s/s Rewa*⁸ w Polsko-Brytyjskim Towarzystwie Okrętowym (Polbrit)⁹.

s/s Rewa

s/s Rewa

⁸ *s/s Rewa*: miejsce i rok budowy: stocznia Earle's Shipbuilding and Engineering Co. Ltd., Hull, 1906; pojemność: 2376 BRT, 1465 NRT; nośność: 3220 DWT; dł. 91,4 m; szer. 12,5 m; zan. 5,6 m; napęd: maszyna parowa 1500 KM; 1 śruba; prędkość: 10 w; pasażerowie – 200; załoga: 40. Skasowany i sprzedany na złom w 1934. Rysunek: Piwowski, Jan. *Flota spod biało-czerwonej*. Warszawa. Nasza Księgarnia 1989, str. 42. Zdjęcie: <http://www.lr.org.pl/index.php?page=uslugi_morskie;PrezentacjaLR;2>

⁹ Polbrit powstał w lutym 1929. Inicjatorem jego założenia był rząd RP, który chciał skierować krajową falę emigracji przez jedyny polski port morski – Gdynię. Statki Polbritu miały utrzymywać regularną komunikację między Gdynią a Londynem i Hull: emigrujący mieli się tam przesiadać na statki armatorów brytyjskich płynące do USA. Dla potrzeb przedsiębiorstwa zakupiono od brytyjskiej linii Ellerman's Wilson Line Ltd. cztery drobnicowce, które przerobione zostały w stoczni Hull na statki pasażerskie. Były to: *s/s Rewa* (200 pasażerów), *s/s Łódź* (200 pasażerów), *s/s Warszawa* (322 pasażerów) oraz *s/s Premier* (450 pasażerów).

s/s Polonia

1931-1938 – Borchardt pracuje na statkach pasażerskich Polskiego Transatlantycznego Towarzystwa Okrętowego (PTTO), przekształconego w 1934 w Gdynia-Ameryka Linie Żeglugowe SA (GAL).

1931 – udział w strajku oficerów s/s *Polonia* „domagających się od armatora unormowania warunków pracy i płacy, za co miał opóźniony awans na IV oficera. Dzięki wstawiennictwu kpt. Mamerta Stankiewicza zdołał przełamać restrykcje armatora i awansował na kolejne stopnie oficerskie.”¹⁰

*Borchardta spotkało to nieszczęście, że ze swoim kolegą, Stanisławem Kubinem, został wydelegowany do rozmów z armatorem. Efekt był taki, że Stanisław Kubin został pozbawiony prawa pływania, a Borchardtowi wstrzymano awans, zaś pozostali strajkujący otrzymali i podwyżki, i awanse.*¹¹

Pod dowództwem swego dawnego wykładowcy i komendanta, kpt. Mamerta Stankiewicza – przechodzi od funkcji szóstego do pierwszego oficera, głównie na s/s *Polonia*¹². W zależności od potrzeb firmy nawiguje także na s/s *Pułaski* i s/s *Kościuszko*. Później, w swoich opowiadaniach, opisując historie tych trzech statków, nazwie je „klejnotami duńskiej królowy Dagmary”. *Polonia* początkowo kursuje głównie na trasie Gdynia – Nowy Jork, a od 1933 zostaje skierowana do obsługi tzw. linii palestyńskiej¹³, na trasie Konstanca – Hajfa.

¹⁰ Sawicki, Jan Kazimierz, red. *Kadry morskie Rzeczypospolitej, t. III, Polska Marynarka Handlowa. Noty biograficzne kadry, słuchaczy i absolwentów szkół morskich Tczewa, Gdyni i Szczecina*. Gdynia: Pracownia Historii Wyższej Szkoły Morskiej, 2002, s. 7.

¹¹ Ostrowska, Ewa. *Kapitan własnej duszy. Borchardt znany i nieznan*. Gdynia, Oficyna Wydawnicza Miniatura, 2001, s.127.

¹² *s/s Polonia*: miejsce i rok budowy: stocznia Barclay, Curle & Co. Ltd., Glasgow, 1910; pojemność: 7500 / 7858 BRT; nośność: 7200 DWT; dł. 137,5 m; szer. 17,2 m; zan. 7,6 m; silnik: dwie maszyny parowe tłokowe poczwórnego rozprężania, 6000 KM, dwie śruby; prędkość: 14 w; pasażerowie – 800; załoga – 290. **1910-1914** – jako *Kursk*, pływa pod banderą rosyjską w barwach Russian American Line założonej przez duńską spółkę żeglugową Det Østasiatiske Kompagni A.S. (East Asiatic Company Ltd.) i Hamburg America Line, na trasie Lipawa - Nowy Jork. **1914-1921** – wciąż pod nazwą *Kursk*, ale w barwach Cunarda i pod flagą brytyjską pływa z Glasgow do Nowego Jorku i Archangielska. **1921-1930** – własność Baltic America Line (bandera duńska, nazwa: *Polonia*), pływa: Lipawa – Gdańsk – Kopenhaga – Nowy Jork. **1930** – zakupiony przez PTTO (od 1934 – GAL). Pod banderą polską i tą samą nazwą pływa: Gdynia – Kopenhaga – Halifax – Nowy Jork. Od **1933** – na tzw. linii palestyńskiej (Konstanca – Stambuł – Jaffa – Hajfa – Pireus – Stambuł – Konstanca). **1939** – sprzedany i złomowany.

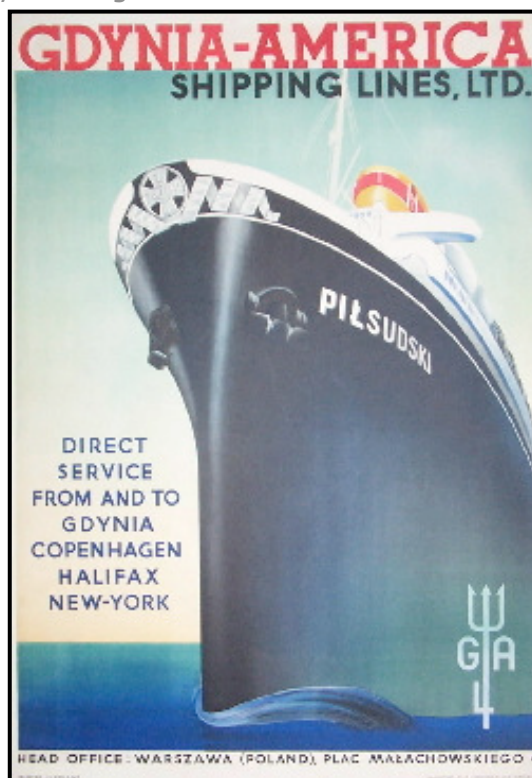
s/s Pułaski (zbudowany 1912) i *s/s Kościuszko* (zbudowany 1915) to jednostki bliźniacze. Stocznia: Barclay, Curle & Co. Ltd., Glasgow; pojemność – 6852 BRT, 4207 NRT; nośność: 4062 DWT; dł. 138,80 m, szer. 16,20 m, zan. 7,42 m; silniki: 2 maszyny parowe tłokowe poczwórnego rozprężania, 5600 KM, dwie śruby; prędkość: 14 w; pasażerowie – 712; załoga: 290. Po wojnie oba zostały w Wlk. Brytanii i złomowano je – odpowiednio – w 1949 i 1950 r.

¹³ Gdy w 1931 Kongres Stanów Zjednoczonych ogranicza napływ imigrantów, polskie statki pasażerskie przenoszą się z Atlantyku na Morze Czarne i Śródziemne. Na mocy umowy między PTTO a Agencją Żydowską reprezentującą rząd brytyjski w Mandacie Palestyńskim, odpowiedzialną za realizację polityki imigracyjnej, m.in. za przesiedlanie nowych imigrantów, s/s *Polonia* zaczęła pływać na linii Konstanca – Hajfa, nazywanej „linią palestyńską”. Jej dowódcą znów zostaje kpt. Mamert Stankiewicz.

1935, luty – Borchardt, razem z kpt. Mamertem Stankiewiczem i w gronie jego zaufanych i sprawdzonych oficerów, wyjeżdża do stoczni Monfalcone we Włoszech. Tam nadzoruje przebieg końcowego etapu prac przy budowie nowego polskiego transatlantyka m/s *Piłsudski*, którego kadłub zwodowany został 19 grudnia 1934.

1935, 22 sierpnia – oficjalne przejęcie m/s *Piłsudski* przez GAL. Dowódcą pierwszego transatlantyka zbudowanego dla polskiego armatora jest kpt. Mamert Stankiewicz. Karol Olgierd Borchardt obejmuje stanowisko oficera.

1935-1938 – Borchardt pracuje jako oficer, głównie na *Piłsudskim*, w rejsach transatlantyckich i wycieczkowych.

1936, 9 października – otrzymuje patent kapitana żeglugi wielkiej. Otwiera mu to drogę do awansu na stanowisko pierwszego i starszego oficera na statkach pasażerskich

Rewers srebrnej monety 20-rublowej, wybitej w 2009 r. przez Mennicę Polską dla Narodowego Banku Republiki Białorusi; nakład 25 000 szt., próba Ag 925.

1938 – odchodzi na własną prośbę z GAL i rozpoczyna pracę w Państwowej Szkole Morskiej w Gdyni jako starszy oficer żaglowca szkolnego *Dar Pomorza*¹⁴. Był lubiany przez uczniów: *Kandydaci najniższej stojący w hierarchii społeczności statkowej, wykorzystywani do najprostszych i najuciążliwych robót, mieli w nim nieraz swego obrońcę. Zachowywał przy tym własny styl kierowania ludźmi ojcowsko-żartobliwy.*¹⁵

1938-1939 – rejs *Daru Pomorza* na Karaiby, opisany później w opowiadaniu „Znów razem”, zamieszczonym w zbiorze *Znaczący Kapitan*.

¹⁴ **STS Dar Pomorza**: typ: trzymasztowy pełnorejowiec, miejsce i rok budowy: stocznia Blohm und Voss, Hamburg, 1909; pojemność: 1561 BRT / 525 NRT; dł. 72,6 m (z bukszprytem 93,0 m); szer. 12,6 m; zan. 5,7 m; pow. ożagl. 1900 m kw.; napęd pomocniczy: silnik spalinowy 1500 KM; 1 śruba; prędkość: 10 w; uczniowie – 150-200; załoga: 28. Poprzednie nazwy: *Prinzess Eithel Friedrich*, *Colbert*, *Pomorze*. Zakupiony w 1929. Wycofany z eksploatacji: 1981. Obecnie: statek-muzeum w Gdyni.

¹⁵ Miłobędzki, Józef. „Przedmowa”. W: Borchardt, Karol Olgierd. *Kolebka nawigatorów*. Gdynia, Oficyna Wydawnicza Miniatura 1997, str. 5.

Dar Pomorza, Gdynia, 1933

1939

- 18 sierpnia** – *Dar Pomorza* wypływa w ćwiczebny rejs po Bałtyku z kandydatami i uczniami I, II, III roku Wydziału Nawigacyjnego oraz jungami (kandydatami) Szkoły Morskiej. Ogółem na pokładzie znajduje się 161 osób, w tym 21 członków załogi stałej.
- 1 września** – wybuch II w.ś. Instrukcja dyrektora Szkoły Morskiej, kpt.ż.w. Stanisława Koski, nakazuje wpłynąć do najbliższego portu neutralnego państwa i tam pozostawić statek na czas wojny. *Dar Pomorza* wchodzi do szwedzkiego Oxelösund, a następnie do Sztokholmu. Po roztaklowaniu i zakonserwowaniu na postój zimowy, *Dar* z kilkoma osobami załogi zostaje w Sztokholmie. Do Polski wróci dopiero 25 października 1945.
- 21 września** – po zabezpieczeniu żaglowca, Borchardt ze studentami płynie statkiem *Robur IV* do Wielkiej Brytanii. Obejmuje stanowisko starszego oficera na *Piłsudskim*, dowodzonym przez kpt. Mamerta Stankiewicza. Jednostka, kotwicząca w Newcastle-on-Tyne, zostaje przystosowana do transportu wojska w warunkach wojennych.
- 26 listopada** – ORP *Piłsudski* bez eskorty płynie na południe, do miejsca spotkania konwoju wyruszącego do Australii i Nowej Zelandii. O godz. 05:36, rozerwany wybuchem miny lub torpedy¹⁶, tonie 29 Mm SE od przylądka Flamborough, 53°49'03"N 0°34'01"E.
Ranny Borchardt trafia do szpitala. W katastrofie ginie kpt. Mamert Stankiewicz.

¹⁶ Przyczyna zatonięcia ORP *Piłsudski* nie została wyjaśniona: „Rozważane są trzy hipotezy: wejście na miny (prawdopodobnie), storpedowanie przez niemiecki okręt podwodny (brak potwierdzenia w niemieckich źródłach) lub sabotaż.”
<http://pl.wikipedia.org/wiki/MS_Piłsudski>

1940 – marzec – po wyjściu ze szpitala Borchardt rezygnuje z przyznanej mu dożywotnio renty komandorskiej i – mimo sprzeciwu komisji lekarskiej – zgłasza się do dalszej służby. Otrzymuje stanowisko starszego oficera na *Chrobrym*.

– **15 maja** – *Chrobry* zostaje zbombardowany i zatopiony u wybrzeży Norwegii. Borchardt, ciężko ranny podczas akcji ewakuacyjnej i ratowniczej, znów trafia do szpitala. Za odwagę w ratowaniu marynarzy z tonącego okrętu zostaje mu przyznany Krzyż Walecznych (1941).

1942, wrzesień – opuszcza szpital w Glasgow. Podczas pobytu w szpitalu pisał opowiadania i malował.

1942, 21 września – zostaje nominowany na ławnika Sądu Morskiego działającego przy Ministerstwie Sprawiedliwości Rządu RP w Londynie.

– **16 listopada** – rozpoczyna pracę w Ministerstwie Przemysłu, Handlu i Żeglugi Rządu RP w Londynie.

Do Wielkiej Brytanii dociera (przez Szwecję) jego żona Halina (pozostawał z nią w formalnym związku małżeńskim do końca życia) i córka Danuta. Po wojnie Halina Borchardt osiedliła się w Wielkiej Brytanii na stałe. Danuta ukończyła medycynę, a po wyjściu za mąż wyjechała do USA¹⁷.

1943 – zostaje nominowany na członka Podkomisji do Spraw Szkolenia Oficerów Pokładowych w Ministerstwie Przemysłu, Handlu i Żeglugi Rządu RP w Londynie.

1945, 9 marca – podejmuje pracę w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Rządu RP w Londynie. Ministerstwo powierza mu misję utworzenia polskojęzycznego Gimnazjum i Liceum Morskiego w Landywood (hrabstwo Staffordshire, 30 km na północ od Birmingham).

1946, 31 października – na własną prośbę odchodzi ze szkoły w Landywood¹⁸. Powodem rezygnacji jest brak zrozumienia ze strony kadry nauczycielskiej i władz w Londynie dla jego metod pedagogicznych („nauczanie bez kar”).

Liceum Morskie, Landywood, Great Wyrley, Staffordshire

¹⁷ Danuta Borchardt (*p.v. Stachiewicz, s.v. Lane*) jest doktorem medycyny, pisarką i tłumaczką. Studia medyczne odbyła w irlandzkim Royal College of Physicians and Surgeons w Dublinie. Praktykowała jako psychiatra kliniczny w Harvard Medical School oraz prywatnie. Jej proza ukazuje się głównie na łamach pisma *Exquisite Corpse: a Journal of Letters & Life* (www.corpse.org), wyd. i red. nac. Andrei Codrescu (www.codrescu.com). Przekłady literatury polskiej na język angielski przyniosły jej prestiżowe nagrody: *National Translation Award 2001* (przyznawaną przez *American Literary Translators Association*) za tłumaczenie *Ferdydurke* Gombrowicza oraz *Found in Translation Award 2009* (przyznawana przez Instytut Książki, Instytut Kultury Polskiej w Londynie oraz Instytut Kultury Polskiej w Nowym Jorku) za przekład *Pornografii* Gombrowicza. Przetłumaczyła również *Kosmos* tegoż autora. W opinii piszącego te słowa są to najlepsze dotychczasowe przekłady prozy Gombrowicza na angielski.

Gombrowicz, Witold. *Ferdydurke*. Danuta Borchardt, translator. New Haven: Yale University Press, 2000.

Gombrowicz, Witold. *Cosmos*. Danuta Borchardt, translator. New Haven: Yale University Press, 2005.

Gombrowicz, Witold. *Pornografia*. Danuta Borchardt, translator. New York, Grove Press, 2009.

¹⁸ Interesujące informacje na temat tej szkoły zawiera artykuł „Polish Merchant Navy College; Lilford Technical School” <<http://www.northwickparkpolishpcamp.co.uk/lilfordschool.htm>> Także: „Education in UK of Poles in Exile During and After WW2” <<http://www.lilfordhall.com/Polish%20Technical%20School.asp>>

1946-1948 – przechodzi na brytyjski zasilek dla bezrobotnych Assistant Board i popada w długi.

1948, 17 października – podejmuje pracę w angielskiej linii żeglugowej Lamport & Holt Line, Liverpool, na statku *s/s Sheridan*¹⁹, obsługującym trasę Nowy Jork – porty Amazonki i północnej Brazylii.

1949, październik – po wypełnieniu zobowiązań finansowych kończy pracę dla Lamport & Holt.

Ze względu na ciężki stan zdrowia matki decyduje się na powrót do Polski. Wraca z USA na pokładzie *m/s Batory*, pełniąc funkcję pierwszego oficera (dowodził kpt. Tadeusz Meissner).

– **22 października** – przybywa do Gdyni.

1949-1950 – krótko mieszka we Wrocławiu, później przeprowadza się do Gdyni. Dostaje od władz tzw. przydział mieszkaniowy na dwie izby dobudowane na dachu odebranej przedwojennym właścicielom willi „Orion” na Kamiennej Górze przy ul. Mickiewicza 16. Nadbudówkę tę nazywał „Siódme niebo”. Mieszkał tam przez 37 lat.

W Polsce wówczas szaleje stalinowski terror. Prześladowani są wszyscy wracający z Zachodu, szczególnie żołnierze Sił Zbrojnych i mający rodziny za granicą. Borchardt nie tylko walczył, ale pozostawił w Londynie żonę i córkę. Uniknął aresztowania i przeżył dzięki temu, że miał umiejętności niezbędne w kształceniu kadr morskich, których w PRL brakowało. Wiedza, doświadczenie pedagogiczne i znajomość dyscyplin takich jak astronawigacja, nawigacja, locja, oceanografia, czy eksploatacja statków pozwoliły mu podjąć pracę dydaktyczną w gdyńskich uczelniach morskich.

Borchardt nie wraca do żeglugi, co było dla niego szczególnie bolesne. Jedynie w krótkim okresie 1959-1962 – i to tylko podczas letnich wakacji – wyprowadza w krótkie próbne rejsy statki z gdyńskiej Stoczni im. Komuny Paryskiej.

1950-1951 – uczy w Państwowym Centrum Wychowania Morskiego.

1951-1968 – uczy w Technikum Rybołówstwa Morskiego w Gdyni, przemianowanym w 1954 na Szkołę Rybołówstwa Morskiego, a później na Państwową Szkołę Rybołówstwa Morskiego. Opracowuje programy, opiniuje podręczniki innych autorów z zakresu astronawigacji.

1953-1960 – jest członkiem działającego przy Ministerstwie Żeglugi zespołu opracowującego programy nauczania dla szkół morskich w Polsce.

1957, listopad – debiutuje na łamach prasy opowiadaniem „Naj...”, opublikowanym w listopadowym numerze miesięcznika *Morze*. Od tego czasu regularnie jego prozę drukują czasopisma: *Morze*, *Tygodnik Morski*, *Ziemia Gdańska*, *Głos Wybrzeża*, *Wybrzeże* i in.

Uzdolniony nie tylko literacko, ale również plastycznie zajmuje się malarstwem akwarelowym i rzeźbą.

¹⁹ *s/s Sheridan*: miejsce i rok budowy: stocznia Consolidated Steel Corp., Wilmington, CA, 1945; pojemność: 3834 BRT; dł. 103,2 m; szer. 6,1 m; napęd: silnik spalinowy; 1 śruba; prędkość: 11 w. Pierwszy armator i nazwa: U.S. War Shipping Admin., *Hickory Glen*. 1947 – kupiony przez Lamport & Holt. 1964 – przekazany do Austasia Line. Późniejsze nazwy: *Motupi*, *Tong Lam*. 1970-10-27 – zatonał po wejściu na rafę w pobliżu Filipin.

Działa na rzecz popularyzacji morza. Bierze czynny udział w programach radiowych i telewizyjnych (Gawędy wilków morskich, Latający Holender).

- 1955** – ukazuje się podręcznik *Podstawowe wiadomości z nautyki*²⁰, wydany przez Wydawnictwa Komunikacyjne w serii „Poradnik rybaka morskiego”. Jest to zbiór prac czterech autorów: Karol Borchart „Astronawigacja”, Bronisław Gładysz „Dewiacja”, Kazimierz Szczęsny „Locja”, Jerzy Żytowiecki „Nawigacja”.
- 1960** – pierwsze wydanie tomu opowiadań *Znaczy Kapitan* (nakład Wydawnictwa Morskiego, Gdańsk). Inspiracją i główną postacią większości opowiadań jest kpt. Mamert Stankiewicz, jemu też dedykowany jest cały zbiór. Ten debiut prozatorski Borcharta stał się niemal natychmiast kultową pozycją polskiej prozy marynistycznej. Do roku 2010 *Znaczy Kapitan* miał w Polsce szesnaście wysokonakładowych wydań²¹; część opowiadań przetłumaczona została na bułgarski, czeski, rosyjski, słowacki.
- 1962** – Borchart opracowuje dział astronawigacji w angielsko-polskim *Słowniku Morskim*²².
- 1963-1969** – jest członkiem Komisji Normalizacyjno-Językowej utworzonej przy Ministerstwie Żeglugi
- 1968, 5 września** – z połączonych 1 stycznia 1968 Państwowej Szkoły Rybołówstwa Morskiego i Państwowej Szkoły Morskiej powstaje Wyższa Szkoła Morska w Gdyni. Karol Olgierd Borchart wykłada w niej astronawigację.
- 1970** – **marzec** – Borchart otrzymał – jako jedyny żyjący cudzoziemiec – honorową odznakę Klubu Słynnych Kapitanów²³, działającego przy moskiewskim Radiu i TV.
- **3 maja**²⁴ – Borchart zostaje członkiem Związku Literatów Polskich.
- **listopad** – z pominięciem wszelkich procedur prawnych zostaje odesłany na emeryturę. Indolencja czy – co bardziej prawdopodobne – szykany biurokracji zostają naprawiona dopiero pół roku później przez wypłacenie gratyfikacji, jednak Borchart nie otrzymuje od WSM żadnej oferty pracy, nawet w ograniczonym wymiarze godzin.
- 1971** – rektorem WSM zostaje dr Daniel Duda. K.O. Borchart znów zostaje zatrudniony przez WSM. Pracuje (do 1974 r.) w niepełnym wymiarze godzin, jako wykładowca na studiach zaocznych.
- 1977, 10 października** – umiera matka kpt. Borcharta, Maria Borchart-Czyż (ur. 13 stycznia 1881).
- 1986, 20 maja** – kpt. Karol Olgierd Borchart odchodzi na wieczną wachtę. Spoczywa na Cmentarzu Witomińskim w Gdyni, kwatera S 839A przy Czarnej Drodze, we wspólnym grobie z matką. Na granitowej płycie pomnika umieszczona jest rzeźba *Głowa marynarza* autorstwa Ireny Lorocho i wyryta sentencja „*Nec Mergitur – Nigdy nie zatonie*”.

²⁰ [zb.: Borchart, Gładysz, Szczęsny, Żytowiecki] *Podstawowe wiadomości z nautyki*. Seria: Poradnik rybaka morskiego, zeszyt 6. Warszawa: Wydawnictwa Komunikacyjne, 1955. „Astronawigacja” Borcharta: str. 251-376.

²¹ Wydawnictwo Morskie (Gdynia, Gdańsk): 1960, 1961, 1963, 1965, 1968, 1971, 1973, 1977, 1979, 1982, 1989, Wyd. Miniaturowa (Gdynia): 1999, 2003, 2005, 2008, Wyd. Dolnośląskie (Wrocław): 2006.

²² Milewski, Szymon, red. *Słownik Morski angielsko-polski. English-Polish Maritime Dictionary*. Warszawa, Wyd. Naukowo-Techniczne 1963. Wśród nazwisk w informacji „Materiał do słownika zebrali i opracowali” widnieje: kpt. ż.w. K. Borchart.

²³ Ros. Клуб знаменитых капитанов. Powstał jako dopełnienie niezwykle popularnej radiowej audycji dla dzieci pod tym samym tytułem, nadawanej w ZSRR od grudnia 1945 do końca lat 70. Jej autorami byli Władimir Kreps i Klimentij Minc.

²⁴ Informacja: Biblioteka ZLP w Warszawie, p. Barbara Garczyńska (podziękowania!).

Fot. Krzysztof Grubecki

Obecny właściciel posesji na Mickiewicza 16 rozbudował willę, tworząc na miejscu „nadbudówki” dodatkowe piętro, nie ma więc – poza tablicą pamiątkową wmurowaną w ścianę budynku – żadnych materialnych śladów po dawnym mieszkaniu.

W domu tym żył i tworzył w latach 1949-1986 kpt. ż.w. Karol Olgierd Borchart, marynarz, autor książek o tematyce morskiej, wybitny pedagog i wychowawca kilku pokoleń oficerów i kapitanów żegluga wielkiej.

Fundacja Rzemiosła Gdynskiego

1987, 26 czerwca²⁵ – na statku-muzeum *Dar Pomorza*, w kajucie, którą w latach 1938-1939 zajmował Karol Olgierd Borchart, otwarto ekspozycję poświęconą ówczesnemu starszemu oficerowi Białej Fregaty.

²⁵ Informacja: kustosz statku-muzeum *Dar Pomorza*, p. Marek Twardowski (podziękowania!). Na fotografii: klatka z filmu „*Dar Pomorza*” ze strony Centralnego Muzeum Morskiego.

2001, 7 grudnia – w gmachu Wydziału Nawigacyjnego Akademii Morskiej w Gdyni odsłonięto tablicę z napisem:

W tym gmachu pracował w latach 1949-1970 kpt. ż.w. Karol Olgierd Borchardt, marynarz, autor książek o tematyce morskiej, wybitny pedagog i wychowawca kilku pokoleń oficerów i kapitanów floty handlowej i rybackiej.

Gdynia, 1.X.2001

2005, 17 marca – z okazji 100-lecia urodzin Karola Olgierda Borchardta, Akademia Morska w Gdyni i Polskie Towarzystwo Nautologiczne wybijają pamiątkowy medal i organizują konferencję naukową. Materiały z tej sesji ukazały się nakładem Działu Wydawnictw AM²⁶.

14 kwietnia – podczas uroczystości „Kapitańskie urodziny” urządzonej na *Darze Młodości* odbyło się „wodowanie” *Utworów zebranych K.O. Borchardta* wydanych nakładem Oficyny Wydawniczej Miniatura, pod red. Ewy Ostrowskiej.

– Tablicę upamiętniającą Karola Olgierda Borchardta odsłonięto i poświęcono w Alei Zasłużonych Ludzi Morza w Rewie.

²⁶ Deja-Gałecka, Bożena [red]. *Karol Olgierd Borchardt : szkic do portretu. Materiały z sesji poświęconej 100 rocznicy urodzin K.O.Borchardta; Gdynia, 17 marca 2005.* Gdynia, Dział Wydawnictw AM Gdynia, 2005.

2008 – Gabinet kpt. Borchardta został odtworzony w Muzeum Obrony Wybrzeża na Helu²⁷ jako wystawa stała.

Pokój Karola Olgierda Borchardta w Muzeum Obrony Wybrzeża na Helu

Gdynia upamiętniła Borchardta, nadając jego imię ulicy odchodzącej od Skweru Kościuszki. Ulice K.O. Borchardta są także w Gdańsku Osowie, Kosakowie koło Gdyni, Słupsku i Tczewie. Kilkanaście szkół w Polsce obrało kpt. ż.w. Karola Borchardta za swego patrona.

²⁷ Muzeum Obrony Wybrzeża (<<http://helmuzeum.pl>>); ul.Helska 16; 84-150 Hel; tel. (058) 675-74-88; mow@helmuzeum.pl

Wybrana bibliografia (podano jedynie daty pierwszych wydań):

- Podstawowe wiadomości z nautyki*. Warszawa, Wyd. Komunikacyjne, 1955.
Znaczy kapitan. Gdynia, Wyd. Morskie, 1960.
Krążownik spod Somosierry. Gdynia, Wyd. Morskie, 1963.
Szaman Morski. Gdańsk, Wyd. Morskie, 1985.
Pod czerwoną różą. Gdańsk, Wyd. Graf 1991.
Znaczy równik na rumbie (część I *Kolebki nawigatorów*). Gdańsk, Wyd. Albatros 1992.
Potem, potem... (część II *Kolebki nawigatorów*). Gdańsk, Wyd. Albatros 1992.
Kolebka nawigatorów. Gdynia, Oficyna Wydawnicza Miniatura, 1997.
Astronawigacja. Gdynia, Oficyna Wydawnicza Miniatura, 2007.

Szczegółowe zestawienie utworów K.O. Borchardta i publikacji o nim (ponad 450 pozycji) znajduje się na stronie Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Gdańsku (<<http://www.wbpg.org.pl>>) w dziale *Słownik Pisarzy Wybrzeża* (<<http://www.wbpg.org.pl/slowniklista.php?pisarz=12>>)

Postać i twórczość Karola Olgierda Borchardta popularyzuje Ewa Ostrowska, dziennikarka i wydawca²⁸, w latach 1978-1986 asystentka pisarza, obecnie spadkobierczyni jego praw autorskich. Jest ona autorką biografii *Kapitan własnej duszy. Borchardt znany i nieznan* oraz wspomnień *Pod białą różą*.²⁹

Dzięki jej staraniom i pod jej redakcją, na podstawie rękopisów i notatek Borchardta, został wydany – nieukończony przez niego za życia – zbiór opowiadań *Kolebka nawigatorów*.

Zasługą Ewy Ostrowskiej jest również to, że dokumenty i pamiątki po K.O. Borchardcie nie zostały rozproszone i zniszczone, a znalazły miejsce jako eksponaty w Centralnym Muzeum Morskim w Gdańsku, na *Darze Pomorza* i w Muzeum Obrony Wybrzeża na Helu.

Opr. Kazimierz Robak
2011-03-18

²⁸ Ewa Ostrowska jest założycielką i właścicielką Oficyny Wydawniczej Miniatura. Tam też można kupić książki K.O. Borchardta. Adres Oficyny: ul. Orańska 36, 81-533 Gdynia, tel. +48 (58) 664-88-57; +48 (0) 603 856 193; e-mail: owminiatura@wp.pl

²⁹ Ostrowska, Ewa. *Pod białą różą*. W: Borchardt, Karol Olgierd. *Pod czerwoną różą*. Gdańsk, Wyd. Graf, 1991.
Ostrowska, Ewa. *Kapitan własnej duszy. Borchardt znany i nieznan*. Gdynia, Oficyna Wydawnicza Miniatura, 2001.

Teksty źródłowe:

- Borchardt, Karol Olgierd. *Znaczy Kapitan*. Gdańsk, Wydawnictwo Morskie 1971.
 - - - - - *Krażownik spod Somosierry*. Gdynia, Wyd. Morskie, 1972.
 - - - - - *Szaman Morski*. Gdańsk, Wyd. Morskie, 1985.
 - - - - - *Pod czerwoną różą*. Gdańsk, Wyd. Graf 1991.
 - - - - - *Kolebka nawigatorów*. Gdynia, Oficyna Wydawnicza Miniatura, 1997.
 Olechnowicz, Tadeusz. *Z pamiętnika ostatniego komendanta*. Gdynia, Oficyna Wydawnicza Miniatura, 2004.
 Stankiewicz, Mamert. *Z floty carskiej do polskiej*. Warszawa, Iskry 2007.

Opracowania zwarte:

- Deja-Galecka, Bożena [red]. *Karol Olgierd Borchardt : szkic do portretu. Materiały z sesji poświęconej 100 rocznicy urodzin K.O.Borchardta; Gdynia, 17 marca 2005*. Gdynia, Dział Wydawnictw AM Gdynia, 2005.
 Ostrowska, Ewa. „Pod białą różą”. W: Borchardt, Karol Olgierd. *Pod czerwoną różą*. Gdańsk, Wyd. Graf, 1991.
 Ostrowska, Ewa. *Kapitan własnej duszy. Borchardt znany i nieznan*. Gdynia, Oficyna Wydawnicza Miniatura, 2001.
 Piwowski, Jan. *Flota spod biało-czerwonej*. Warszawa. Nasza Księgarnia 1989.
 Sawicki, Jan Kazimierz, red. *Kadry morskie Rzeczypospolitej, t. III, Polska Marynarka Handlowa. Noty biograficzne kadry, słuchaczy i absolwentów szkół morskich Tczewa, Gdyni i Szczecina*. Gdynia: Pracownia Historii Wyższej Szkoły Morskiej, 2002.

Strony www:

- Akademicki Kurier Morski, nr 33, grudzień, 2005, str. 11-12
http://www.am.gdynia.pl/files/AKM_33.pdf
 „Borchardt Karol Olgierd (1905-1986)”. Gdynia moje miasto.
http://www.gdynia.pl/wszystko/o/gdyni/historia/83_30576.html
 „Danuta Borchardt laureatką Nagrody Found in Translation Award”. *O.pl. Polski Portal Kultury*.
<http://news.o.pl/2010/06/29/danuta-borchardt-laureatka-found-in-translation-award/>
 Dąbrowski, A.G. „Akta Zgrupowania ‘Radosław’ w zasobie Archiwum Akt Nowych”. Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, Informacja Bieżąca, Nr 2 (40), 2006-06-30, str. 12.
http://20090209.archiwa.gov.pl/repository/wydarzenia/infBiezaca/IB_2_40_.pdf
 Działowski, Mieczysław, jr. „Spod znaku Ikara”. Mielecka Grupa Literacka „Słowo”.
http://www.slowo.ovh.org/akt/0701b_sznIkara.htm
Exquisite Corpse: A Journal of Letters & Life
http://www.codrescu.com/livesite/index.php?option=com_content&view=article&id=21&Itemid=59
 Historia Aeroklubu. *Aeroklub Krakowski*.
<http://aeroklubkrakowski.pl/Aeroklub,Historia>
Home of the M/S Pilsudski Society
<http://members.multimania.co.uk/mspilsudski/index2.html>
 “Karol Olgierd Borchardt”. *Słownik Pisarzy Wybrzeża. Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Gdańsku*.
<http://www.wbpg.org.pl/slowniklista.php?pisarz=12>
Karol Olgierd Borchardt
<http://borchardt.com.pl/zyciorys.html>
 Lamport and Holt Line / Liverpool, Brazil and River Plate Steam Navigation Company / Société de Nav. Royale Belge Sud-Americaine. *The Ships List*.
<http://www.theshipslist.com/ships/lines/lamport.html>
 Lewicki, Jan. „Na 100 rocznicę urodzin pisarza marynisty Karola Olgierda Borchardta”. *Magazyn Wileński*, nr 5, maj 2005.
<http://www.magwil.lt/archiwum/2005/wmw-5/maj-19.htm>
 - - - - - „Z Ziemi Wileńskiej – na bezkresy oceanów”. *Tygodnik Wileńszczyzny*, nr 11, 17-23 marca 2005 (wydanie internetowe nr 236). <http://www.tygodnik.lt/200511/>
 Muzeum Obrony Wybrzeża
<http://helmuzeum.pl/>
 Polish Merchant Navy College; *Lilford Technical School*.
<http://www.northwickparkpolishdpcamp.co.uk/lilfordschool.htm>
http://www.lilfordhall.com/Polish_20Technical_School.asp
 Speaker Profiles: Danuta Borchardt, translator. *The Forum Network*
<http://forum-network.org/speaker/danuta-borchardt>
 Urbaniak, Mira. „Nec mergitur. Rozmowa z Ewą Ostrowską”. *Magazyn „Rejs”*, nr 4, czerwiec 1999.
http://www.kormoran.aplus.pl/rejs/ROK_1/czerwiec/nec_margitur/nec_mergitur.htm
 Writers & Translators: Danuta Borchardt. *International Writers & Translator's Center of Rhodes*
http://www.writerscenter.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=120%3Adanuta-borchardt&catid=40%3A2009-01-13-09-14-34&Itemid=98&lang=en
 „Zawartość materiałów dotyczących Stanisława Działowskiego dla Muzeum Lotnictwa polskiego w Krakowie”
http://www.muzeumlotnictwa.pl/digitalizacja_archiwaliow/katalog/stanislaw_dzialowski/tom1/stanislaw_dzialowski_tom1.pdf

Źródła ilustracji:

http://www.601100100.pl/rimages/crop/200/150/files/images/encyklopedia/oryginal/63717342149_jaumonejhyujfgrjyjr.jpg

http://www.kormoran.aplus.pl/rejs/ROK_1/czerwiec/nec_margitur/borchard-02.jpg

http://www.graptolite.net/Facta_Nautica/Lwow.html

Piwowoński, Jan. *Flota spod biało-czerwonej*. Warszawa. Nasza Księgarnia 1989, str. 42.

http://www.lr.org.pl/index.php?page=uslugi_morskie;PrezentacjaLR;2

<http://www.gjenvick.com/images/BalticAmericaLine/1920s/Brochure/Photo-SteamshipPolonia-500.jpg>

<http://members.lycos.co.uk/mspilsudski/mspilsudskiposter250.jpg>

<http://www.skarbiecmennicy.pl/monety-zagraniczne/20rb-dar-pomorza.html>

<http://galeria.zso10.gliwice.pl/Wystawa/Gdynia1933DarPomorza.jpg>

<http://www.northwickparkpolishdpcamp.co.uk/images/lilfordschool/lilford01.jpg>

<http://www.theshipslist.com/icons2/posterlampport.jpg>

http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Ulica_Adama_Mickiewicza,_Gdynia

<http://borchardt.com.pl/grafika1/untitled-11.jpg>

http://www.cmm.pl/statekd.php?main=film&size=h_&mid=103&lang=pl_

http://helmuzeum.pl/muzeum/obrazy/wystawy/wystawa_03_02x.jpg